

'Dat is hier dus allemaal echt gebeurd?!'

Wat is erfgoededucatie?

Erfgoededucatie heeft als doel de zorg voor ons erfgoed van de ene aan de andere generatie door te geven. Op die manier verzekeren we het voortbestaan van waardevol cultureel kapitaal en zorgen we ervoor dat de volgende generaties er kennis mee kunnen maken.

Ons erfgoed draagt sporen van verschillende culturen uit het verleden, vermengd met hedendaagse elementen. Als je er oren naar hebt, vertelt elke stad, wijk of straat het verhaal van haar verleden, van haar hoogte- en dieptepunten, van de belevenissen van haar bewoners door de eeuwen heen. In de eigen buurt vind je de aanknopingspunten om de leerstof uit de klas aan de praktijk te toetsen.

Cultureel kapitaal

Het uitgangspunt van erfgoededucatie is 'denken over het heden en de toekomst'. Daarbij is het ervaringsgerichte belangrijk en de diversiteit van de leerlingen een pluspunt. Erfgoededucatie brengt de leerlingen intensief met erfgoed in aanraking, zodat ze het leren bekijken als iets dat niet verloren mag gaan omdat het bijdraagt aan **antwoorden op (existentiële) vragen** als: *wie zijn wij, hoe willen we zijn of waar willen we bijhoren?*

Erfgoededucatie belicht, naast historische creaties, de ups and downs van onze samenleving, de confrontatie met 'het en de andere', onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de toekomst en de oplossingen die de generaties vóór ons hebben bedacht.

Heden als vertrekpunt

Het nu, het heden is het vertrekpunt van erfgoededucatie. Van daaruit neem je de leerlingen mee naar vroeger om hen te laten inzien dat het verleden nog altijd in het heden doorwerkt. Zo kunnen kinderen en jongeren zelf beoordelen welk zichtbaar of onzichtbaar erfgoed zij belangrijk vinden om voor de toekomst te bewaren.

Als je de verbinding van toen naar nu en van nu naar straks maakt

- wordt onderwijs 'levend';
- ervaren leerlingen geschiedenis concreet en dichtbij;
- worden ze zich bewust van de historische waarde van hun omgeving;
- zullen ze zich vlugger engageren voor hetgeen ze waardevol vinden.

Het verhaal van mensen

Op zoek gaan naar de geschiedenis van een stad, dorp of buurt, betekent op zoek gaan naar de geschiedenis van mensen. Op die manier kan je begrijpen waarom mensen op een bepaald ogenblik een bepaalde keuze hebben gemaakt.

Historische sensatie

Een onverwachte confrontatie met een voorwerp of gebeurtenis uit het verleden kan een historische sensatie veroorzaken, op voorwaarde dat het voorwerp echt is of de gebeurtenis zich werkelijk op die bepaalde plaats heeft afgespeeld. Een dergelijke confrontatie kan voor een leerling een sleutelmoment zijn waarop hij of zij soms onbewust 'beslist' om zich er verder voor te interesseren.

Volgens de Britse pedagoog David Hargreaves zijn zo'n sleutelmomenten 'positieve minitrauma's'. Hij pleit ervoor om op scholen **positieve minitrauma's** te veroorzaken, zodat leerlingen zich intrinsiek gemotiveerd voelen om zichzelf verder te ontwikkelen. Bij een traumatische ervaring blijft de kennis beter hangen.

De erfgoedsensatie hangt af van de mate waarop een leerling ervoor openstaat. Wie er niet vatbaar voor is, kan toch een minimum aan betrokkenheid bij het erfgoed ontwikkelen.

Zintuigelijke ervaring

Een erfgoedsensatie maakt leerlingen nieuwsgierig, prikkelt hun verwondering en maakt ze uiteindelijk bewust. Het gaat over vroeger, maar we willen dat ze er nu en straks iets voor voelen. Daarom moeten de leerlingen het erfgoed met zo veel mogelijk zintuigen beleven.

Erfgoed als doel

Bij erfgoededucatie met erfgoed als doel leren de leerlingen inhoudelijk meer over het erfgoed. De kennis over en ervaring met erfgoed staan centraal om heden en verleden met elkaar te verbinden.

Leerlingen onderzoeken bijvoorbeeld waarvoor bepaalde oude voorwerpen dienden en wat daarvan de moeite waard is om te behouden. Omdat het verleden en de toekomst via het heden met elkaar worden verbonden, ontstaat er bij hen een historisch besef.

Deze kennisdidactische aanpak gaat ervan uit dat leerlingen met de verworven kennis zelf tot nieuwe inzichten en attitudes komen: respect opbrengen voor erfgoed, inzicht in de manier waarop mensen betekenis geven, inzicht in en omgaan met de manier waarop het verleden zich in het heden manifesteert.

Erfgoed als middel

Erfgoed is het instrument om bepaalde doelen te bereiken, culturele reflectie te stimuleren of de lessen bij de leefwereld van de leerling te laten aansluiten. De keuze van de didactische aanpak hangt af van de manier waarop je erfgoededucatie inzet.

Erfgoed maakt de leerstof tastbaar en zichtbaar. De erfgoedlessen zijn vakoverschrijdend en geven aanleiding tot onderzoekend en ervaringsgericht leren en reflectie. Omdat de leerlingen sterk bij het studieobject zijn betrokken, voelen ze zich er ook verantwoordelijk voor.

Deze ervaringsgerichte, didactische aanpak levert een zinvolle bijdrage aan verschillende leergebieden. De leerlingen gaan zowel in als buiten de school aan de slag. De rol van de leraar is van vitaal belang: hij of zij heeft duidelijke doelen, bedenkt het kader, geeft een heldere opdracht en leidt die in.

Multiperspectief

Erfgoededucatie vertrekt van de interesse van de leerlingen. Leerlingen, onderwijs en erfgoed gaan samen op ontdekking. Niet het doel, maar de tocht telt. Die instelling hebben kinderen van nature en sluit perfect aan bij het ervaringsgericht leren.

We tonen hen de wereld door er met hen op uit te trekken. Dat doen we door onze doelen en activiteiten voldoende open te laten, open te communiceren, de wereld als leeromgeving te bekijken, uit te gaan van de complexiteit van de dingen, belang te hechten aan reflectie. We leren de leerlingen **door verschillende brillen naar hun omgeving te kijken**. Plots wordt die bekende omgeving minder gewoon dan we eerst dachten. Leerlingen krijgen zo de kans om nieuwe betekenissen aan hun omgeving te geven.

De wereld buiten het schoolgebouw is, in tegenstelling tot het leven in de klas of de school, **een niet-gestructureerde leeromgeving**. Het is aan de leerlingen om er hun weg in te vinden. Dat kan onder andere door te herkennen, te vergelijken, te interpreteren, af te leiden en te synthetiseren.

Kennis

Een belangrijke beginvoorwaarde is de activering van de (voor)kennis bij de leerlingen. **Voorkennis** is voor leerlingen erg belangrijk, omdat 90% van wat we leren wordt bepaald door wat we al weten.

Zonder kennis kan je geen betekenis of waarde aan erfgoed geven. Maar kennis is pas betekenisvol als de leerlingen ook zien waarom ze belangrijk is. Erfgoedlessen kunnen bijdragen aan historisch denken en redeneren, omdat leerlingen zicht krijgen op wat er is veranderd en wat er hetzelfde is gebleven. Leerlingen kunnen kritisch met bronnen omgaan en de betekenis van gebeurtenissen of personen onderzoeken.

Een ontmoeting met erfgoed moet voor de leerlingen een plezierige en actieve ervaring zijn. Een bezoek dat niet **én plezierig én leerzaam** is, blijft meestal niet lang hangen. Het heeft dan ook geen zin om leerlingen met informatie te overladen, want het hoeft ook allemaal niet in één keer te gebeuren.

Beleving

Ervaringsleren is een belangrijk onderdeel van erfgoededucatie. Op die manier maken leerlingen kennis met realistische contexten van erfgoed in hun eigen omgeving.

De dimensies **tijd, plaats en betekenisgeving** spelen een belangrijke rol bij de ervaringen van leerlingen in erfgoedlessen. Die hebben meestal een

zintuiglijke (ruiken, zien, voelen, horen en proeven), een affectieve (emoties, gevoelens) en een cognitieve component (denken, redeneren). **Die componenten moeten in evenwicht zijn.** Daarom is er in erfgoedlessen ruimte om zelf te exploreren, eigen kennis en interesses in te brengen, meerdere perspectieven te verkennen en met anderen in dialoog te gaan.

Erfgoededucatie is dan ook veel meer dan een rondleiding in een museum. Een erfgoedproject is uiterst geschikt om informatievaardigheden te verwerven: *hoe raak je aan informatie, hoe schat je de waarde van die informatie in, hoe neem je een interview af, hoe raadpleeg je bibliotheken of referentiewerken ...?* Tijdens het project en bij de presentatie van de resultaten moeten de leerlingen een beroep doen op spreek- en schrijfvaardigheden en sociale vaardigheden als samenwerken en communiceren.

In een latere fase kunnen leerlingen een thema kiezen waarrond ze willen werken. Ze bepalen dan zelf de werkvorm, hulpmiddelen (media) en de aanpak.

Ze werken aan actieve en gevarieerde opdrachten die aan hun verschillende leerstijlen tegemoet komen. Het educatief proces staat centraal, niet het eindresultaat.

Reflectie

Leerlingen moeten niet alleen 'kennen' en 'doen', maar ook 'denken'. De leeractiviteiten zijn gericht op het bijbrengen van kernbegrippen en basisinzichten. Probleemoplossende vaardigheden moedigen het redeneren aan.

Leerlingen moeten inzien dat de betekenis van erfgoed afhangt van de historische context. Ze staan niet alleen stil bij de rol van het erfgoed in het verleden, maar denken ook na over de betekenis ervan voor het heden en de toekomst. Ze krijgen inzicht in de vragen *'Hoe zit mijn buurt, wijk, dorp, gemeente, stad in elkaar? Wat is er veranderd of gaat er veranderen?'* Kwesties als stads- of streekontwikkeling, openstelling van gebouwen of domeinen, bewaring, toerisme, (her)bestemming, betekenis in de maatschappij van vandaag komen aan bod. Leerlingen leren nadenken over de vraag *'Wat willen wij bewaren en wat hebben we daarvoor over?'*

De leereffecten hangen af van de manier waarop reflectie en kritisch denken aan bod komen. Reflectie draagt bij tot zingeving. Erfgoededucatie is dan een manier om naar **de complexiteit van de dingen** te kijken. Een techniek als systeemdenken kan hieraan bijdragen.

Door in dialoog te treden met de leerkracht, met andere leerlingen en met burgers leren leerlingen reflecteren en eigen betekenissen geven.

Facetten van dezelfde diamant

Omgevingsgebonden erfgoededucatie is geen leergebied op zich. Het is een benadering van leren met het erfgoed als belangrijkste instructiebron.

Scholen richten zich via het erfgoed op de ontwikkeling van vak- of leergebiedspecifieke en leergebied- of vakoverschrijdende kennis en vaardigheden, burgerschapsvorming en persoonlijkheidsontwikkeling.

Erfgoededucatie heeft dan ook **veel gemeen met 'andere' educaties** als natuur- en milieueducatie, gezondheidseducatie, mondiale vorming, verkeerseducatie ... Ze zijn facetten van eenzelfde diamant, omdat ze alle een bijdrage leveren aan de burgerschapsvorming van de leerling. Het komt erop aan op zoek te gaan naar hun onderlinge raakvlakken en dwarsverbanden. Het heeft niet langer zin om de verschillende educaties als aparte entiteiten te bekijken. Integratie is de enige aanpak die tot blijvende resultaten leidt.

Geen eenmalige injectie

Erfgoededucatie verdient beter dan eenmalige aandacht. Ze legt de relatie tussen erfgoed en cultuur, omgeving, duurzame ontwikkeling, persoonlijkheids- en gemeenschapsvorming en de andere educaties. Dat vraagt om een permanente aanpak, niet om een eenmalige, projectmatige benadering.

Echt gebeurd

Erfgoed maakt zowel het waardevolle als het minder fraaie verleden in de omgeving van de school zichtbaar. Via erfgoededucatie leren de leerlingen anders naar hun omgeving kijken. Ze vinden het verrassend om hun dagelijkse omgeving op een andere manier te beleven.

Als je leerlingen confronteert met de schatten uit de eigen omgeving kan dat 'een diepere erfgoedervaring zijn dan de kennismaking met een tekst van Shakespeare of een bezoek aan een kathedraal'. Daarom neemt erfgoededucatie de directe omgeving van kinderen en jongeren als uitgangspunt voor exploratie. Voor de leerlingen is het belangrijk om niet alleen over erfgoed te praten, maar ook om het te beleven. Leerlingen moeten beseffen: *'Dat is hier op deze plek dus allemaal echt gebeurd!'*

Raad van Europa

Volgens de **Raad van Europa** is erfgoededucatie:

- een actieve, vakoverschrijdende onderwijsmethode gebaseerd op cultureel erfgoed in de ruimste betekenis;
- een partnerschap tussen educatie, cultureel erfgoed, cultuur en de lokale gemeenschap;
- een gelegenheid om in de schoolomgeving pedagogische successen te behalen en andere kennisvelden aan te boren;
- een aanleiding om actieve onderwijsmethodes en diverse communicatie- en expressiemiddelen te gebruiken;
- een vorm van intercultureel onderwijs die de leerlingen een betere kennis over cultureel erfgoed geeft en hen voor de bescherming ervan sensibiliseert;
- een middel dat de honger naar kennis opwekt, nieuwsgierigheid, creativiteit en kritische zin prikkelt en beroep doet op een pakket aan vaardigheden.

Schotland is in Europa een voortrekker van het buitenschools leren. Het heeft een 'Curriculum of Excellence' dat het buitenschools leren promoot. Het Curriculum besteedt er een volledig hoofdstuk aan.

“Leren doe je niet alleen in de school. Ook de omgeving van de school heeft een grote leerpotentie. Ons rijk stedelijk en landelijk patrimonium moeten we zo veel mogelijk bij de vorming van jonge mensen betrekken. ...

... Binnenschoolse activiteiten vinden een verlengstuk in buitenschoolse ervaringen. De buitenschoolse activiteiten kunnen plaatshebben op het schoolterrein, in de stad, op het platteland of in natuurgebieden. De zorgvuldig geplande en doordachte activiteiten moedigen de lerenden aan om uit te groeien tot gezonde, zelfverzekerde, ondernemende en verantwoordelijke burgers. Ze bevorderen ondernemerschap, wereldburgerschap en de gevoeligheid voor duurzame ontwikkeling. Ze prikkelen de nieuwsgierigheid, het kritisch denken en de reflectieve vaardigheden van de leerlingen om zo tegemoet te komen aan de sociale, economische en milieubewuste uitdagingen van de 21ste eeuw.”